

УДК 047.31+811.6

**ІНФОРМАЦІЙНО-ПОШУКОВІ
СИСТЕМИ В СУЧАСНОМУ
СЛОВ'ЯНСЬКОМУ МОВОЗНАВСТВІ
(Міжнародна наукова конференція
«Сучасні системи славістичної
бібліографічної інформації — сьогодні
і завтра» під почесним патронатом
Міжнародного Комітету Славистів,
Варшава, Польща, 3–4 жовтня 2013 р.)**

3–4 жовтня 2013 р. у Варшаві, в Інституті Славістики Польської Академії Наук за сприяння Міністерства Науки та Вищої школи, відбулася міжнародна наукова конференція «Сучасні системи славістичної бібліографічної інформації — сьогодні і завтра» («Nowoczesne systemy slawistycznej informacji bibliograficznej — dziś i jutro»). Її організаторами виступили Інститут Славістики ПАН, Славістична фундація, Інститут Західної та Південної Славістики Варшавського університету, Варшавське Наукове Товариство та Комісія Лінгвістичної Бібліографії при Міжнародному Комітеті Славистів. Конференцію організовано в рамках святкування 60-ліття Інституту Славістики ПАН. Натхненницею та головою організаційного комітету конференції була д-р **Зоф'я-Ева Руднік-Карватова** з Інституту Славістики Польської Академії наук, голова згаданої Комісії при МКС. Конференція зібрала учасників з Польщі, Білорусі, Німеччини, Сербії, Хорватії, Росії, України та Чехії. Виголошено 24 доповіді, які викликали жваве обговорення, плідну наукову дискусію. Робочими мовами були всі слов'янські. Конференцію відкри-

© Ю.В. РОМАНЮК, 2014

ли директор Інституту Славістики ПАН д-р габ. проф. Інституту Славістики ПАН **Анна Енгелькінг**; голова Комітету Слов'янознавства ПАН д-р габ., проф. **Малгожата Коритковська**; президент Славістичної Фундації д-р **Ева Голяховська**.

Головним предметом обговорення на секційних засіданнях і на спеціальному круглому столі стала система лінгвістичної славістичної бібліографії **iSybislaw**, яку розбудовують мовознавці з різних слов'янських країн, а координують таку міжнародну співпрацю в Інституті Славістики ПАН та Варшавському Науковому Товаристві. Йшлося й про інші такі бази даних, наприклад, хорватську наукову бібліографічну базу **CROSVI**, про яку розповідала у своїй доповіді **Барбара Крижан-Станоевич** (Загреб). **Вацлав Валецький** (Краків) розповів також про таку базу з літературознавства. У доповіді **Соні Вольке** (Будишин) йшлося про застосування текстового корпусу для створення бази бібліографії. Її колега **Франц Шен** оповідав про опрацювання лужицької бібліографії, а **Яна Папцунова** (Прага) — про чеську бібліографію у складі системи **iSybislaw**. Про інші бази даних учасники конференції почули з доповідей **Веслава Глінського** (Варшава), **Гражини Харитонюк-Міхей** (Бялосток) та **Марека Івановського** (Варшава).

Проте головно йшлося про здобутки і перспективи розбудови інформаційно-пошукової системи зі славістичної лінгвістичної бібліографії **iSybislaw**. Увагу саме до цієї системи спричинило те, що **iSybislaw** охоплює бібліографію з мовознавства всіма слов'янськими мовами, а отже, має загальнославістичне значення. Система **iSybislaw** функціонує у вільному доступі в інтернеті для широкого кола користувачів з 2008 року. Їй передувала закрита система **SYBISLAW** (*System Bibliografii Slawistycznej*), яку розробляли в Інституті Славістики ПАН з 1993 р. і яка була доступна лише локально. Вона слугувала передусім збиранню бібліографії у традиційному вигляді - паперовому (за 1992-1997 роки вийшло 7 томів бібліографії з різних напрямків слов'янського мовознавства). У доповідях **Зоф'ї-Еви Руднік-Карватової**, **Зенона Мікоса** (Варшава), **Марціна Фастина** (Варшава), **Павла Ковальського** (Варшава) йшлося якраз про те, що з огляду на розвиток інформаційних технологій та потреб сучасних користувачів бібліографії, 2008 р. запроектовано та реалізовано професійну систему бібліографічної інформації зі слов'янського мовознавства **iSybislaw**, у розбудові якої з 2012 р. бере участь Інститут української мови НАН. **iSybislaw** приступний і розробникам системи, і користувачам-мовознавцям, і ширше — всім, хто хотів би ознайомитися з найновішими працями у царині лінгвістики різних слов'янських країн. Інтерфейс цієї системи створено так, що можна обрати з трьох мов — польської, англійської і російської — ту, якою зручніше буде користуватися, мандруючи серед бібліографічних описів мовознавчих праць, упорядкованих за багатьма параметрами.

У системі пошук можна здійснювати за прізвищами авторів наукових праць, за їхніми назвами і — що важливо, за ключовими словами.

До ключових слів входять переважно терміни, що якнайточніше вказують на галузь мовознавства, до якої належить описувана праця. Це найчастіше вже усталені у мовознавчій теорії терміни. Проте з розвитком системи **iSybislaw** проблем з її інтерфейсом не меншає, а більшає, що цілком закономірно для кожної відкритої, поповнюваної системи інформації. Проблемі розбудови її інтерфейсу, зокрема проблемі добору та впорядкування ключових слів текстів, присвячено абсолютну більшість доповідей на конференції. Річ у тім, що терміни в остаточному варіанті документа, наданому для користування, подано польською мовою — мовою країни, у якій розробляють систему **iSybislaw**. Тому постають проблеми відповідності польських термінів термінам іншими слов'янськими мовами. Цю проблему у своїй доповіді висвітлили розробники російського модуля системи **iSybislaw** **Оксана Остапчук** і **Мадіна Алексеева** (Москва). Вони відзначили, що терміни навіть за своєї еквівалентності можуть мати різне морфологічне вираження (рос. *говори* — пол. *gwara*), крім того, є безеквівалентні терміни, терміни, що виявляють оригінальну концепцію певної наукової школи, такі, як базові для Московської діалектологічної школи терміни *диалектная зона*, *частная диалектная система*, що не мають абсолютних відповідників у терміноапараті інших слов'янських лінгвістичних шкіл. **Івона Лучкув** (Вроцлав) підкреслила, що розробники системи мають намір створити багатомовний словник термінів з різних галузей слов'янського мовознавства, а отже, встановити еквівалентність термінів у всіх слов'янських мовах. Це дуже складне завдання з огляду на: 1) різну структуру мов; 2) різний ступінь опису окремих аспектів у граматиках слов'янських мов; 3) різну традицію опису і називання тих самих понять; 4) співіснування в лінгвістичній літературі міжнародної, латинської термінології та термінології національної. Проблемою є також синонімія і багатозначність термінів, авторська термінологія, яка великою мірою залишається за межами кодифікованих мовознавчих терміносистем. Про ці проблеми йшлося у доповідях **Євгенії Волкової** (Мінськ), **Якуба Банасяка** (Варшава), **Малгожати Корнацької** (Варшава), **Євгенії Карпіловської** (Київ), **Юлії Романюк** (Київ), **Ані Похонцової** (Будишин), **Веслава Бабіка** (Краків), **Марека Станоєвича** (Загреб), **Марії Пжастек-Самокової** (Варшава).

Система славістичної мовознавчої бібліографії **iSybislaw** може слугувати не лише для пошуку відомостей про стан опрацювання певних проблем у сучасному слов'янському мовознавстві, а й виконувати роль наукометричної бази, за якою можна буде встановлювати індекс цитування праць певного мовознавця у слов'янському і неслов'янському світі (у базі на сьогодні вміщено понад 20 тис. праць не тільки слов'янськими, а й англійською, італійською, угорською й іншими мовами). Досі таких баз з потужними модулями окремими слов'янськими мовами, зокрема українською, для вчених-гуманітаріїв не було. Отже, розбудова системи **iSybislaw**, як показала конференція у Варшаві, віді-

грає важливу роль у піднесенні престижу слов'янських мов і слов'янського мовознавства у світі в непростій ситуації сучасної глобалізації і наступу англійської мови.

Юлія РОМАНЮК (Київ)

Стаття надійшла 07.12.2013

Iuliia Romaniuk

Kyiv

INFORMATION RETRIEVAL SYSTEMS IN THE MODERN SLAVIC LINGUISTICS (International Workshop "Contemporary Systems of Slavic Bibliographic Information — today and tomorrow" under the honorary patronage of the International Committee of Slavists, Warszawa, Poland, 3-4 October 2013)

Мовна мозаїка

БУВ І ЗАЛИШАЄТЬСЯ чи БУВ І Є?

Нерідко читаємо або чуємо твердження, у яких уживають сполуки дієслів *був* (*була, було*) і *залишається*, *були* і *залишаються*, *був* (*була, було*) і *залишиться*, *були* і *залишаться*, пор.: «Кобзар» Тараса Шевченка **був і залишається** тією унікальною українською книгою, за багатьма висловлюваннями — «українською Біблією», яка в різні часи надихала письменників, науковців, композиторів, мистців на дослідження та інтерпретацію геніальних творів українського Пророка (Б. Горинь); Складною і спірною проблемою лінгвістики **була і залишається** кваліфікація так званих службових слів (І. Вихованець); Україна **була і залишається** стратегічно важливою державою для Сполучених Штатів Америки (Урядовий кур'єр, 01.08.2009); Руслана: Головною вимогою Майдану **було і залишається**: «Україна — це Європа!» (Високий Замок, 16.12.2013); Питання словотвору **були й залишаються** одними з актуальних у сучасному мовознавстві (А. Леввицький). Названі сполуки дієслів мають значення 'продовжувати бути ким-, чим-, яким-небудь для когось або чогось». Українською мовою вияв попереднього стану тепер органічніше передати дієслівними сполуками *був і є*, *була і є*, *було і є*, *були і є*, напр.: Мазепа для України **був і є** великий патріот (І. Дзюба); ...Шевченко **був і досі є** великим гравцем (Українська правда, 24.11.2010); Сільське господарство... **було і є** основним постачальником продовольства та сировини для переробних галузей (Україна молода, 15.11.2013). Якщо ж потрібно наголосити, що попередній стан триватиме й надалі, то до цих дієслівних сполук треба додати ще відповідну особову форму майбутнього часу дієслова **бути**, пор.: Я **був** (*була, було*), *є і буду*; Ти **був** (*була, було*), *є і будеш*; Він **був**, *є і буде*; Вона **була**, *є і буде*; Воно **було**, *є і буде*; Ми **були**, *є і будемо*; Ви **були**, *є і будете*; Вони **були**, *є і будуть*, напр.: Мова **була, є і буде** історичною пам'яттю народу (С. Геник); Глава УГКЦ Блаженніший Святослав: Ми завжди **були, є і будемо** зі своїм народом (Католицький оглядач, 13.01.2014).

Отже, замість *був* (*була, було*) і *залишається*, *були* і *залишаються* потрібно вживати **був** (*була, було, були*) *і є*, а замість *був* (*була, було*), *є і залишиться*, *були*, *є і залишаться* — Я **був** (*була, було*), *є і буду*; Ти **був** (*була, було*), *є і будеш*; Він **був**, *є і буде*; Вона **була**, *є і буде*; Воно **було**, *є і буде*; Ми **були**, *є і будемо*; Ви **були**, *є і будете*; Вони **були**, *є і будуть*.

Катерина Городенська